

POPULARIZATION OF AN ECOLOGICAL DIMENSION OF SUSTAINABLE CONSUMPTION USING SENSORY MARKETING

Marcin Gębarowski^{1✉}, Agnieszka Cholewa-Wójcik²

¹Politechnika Rzeszowska

¹Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Abstract. This publication presents an essence of sustainable consumption and sustainable marketing laying special emphasis on an ecological dimension of those phenomena. There has been also explored the essence of sensory marketing as an innovative concept that constitutes an answer to the demand of experience economy. In the part of this work which relates to market realities, examples of propagating disseminating attitudes were referred to. The primary goal of this article is to point out the possibilities of popularizing an ecological dimension of sustainable consumption through promotional activities taken by business entities. Whereas the secondary goal is to determine the factors conditioning the effective performance of marketing activities involving people's senses and drawing the society's attention to proecological behaviours. Among the main determinants the following activities have been identified: coherent appeal to all senses of consumers, the connection of promotional actions with local societies, the formation of an "ecological" community around a brand, the use of an aspect of surprise, the organisation of campaigns which respect the rules of environmental protection.

Key words: sustainable consumption, sustainable marketing, ecology, sensory marketing

INTRODUCTION

Throughout the previous decades, marketing was based on an approach according to which all the efforts of companies were focused mainly on increasing the sales of their products by encouraging greater and greater consumption, which consequently allowed for earning higher and higher income. However, social changes (for example, such as the increase of consumers' sense of autonomy and the beginning of prosumer era) and ecology-related consequences (for instance, like increasing environmental pollution and the fact that natural resources were running out) led to the criticism of the approach that had been prevailing until that time. Many consumers started to feel the need to carry out marketing activities based on the concept of sustainable development, as well as sustainable consumption. In that respect, it became of key importance to notice natural environment problems which stemmed from the economic human activity.

As a result of such approach, more and more business entities is attempting to create an image that is based on ecological aspects. Results of analyses confirm the fact that consumers' personal convictions concerning the companies' care of natural environment influence the marketing area around enterprises, as well as contribute to the increase of sales of their products (Niedzielska,

✉ dr Marcin Gębarowski, Katedra Marketingu, Politechnika Rzeszowska, al. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, Poland, e-mail: marcing@prz.edu.pl

2014). Companies more and more frequently put an emphasis on natural environment in their marketing activities, and such behaviour can be observed all around the world including Poland. Therefore, the fundamental goal of this work is to indicate the possibilities of popularising an ecological dimension of sustainable consumption being a part of business entities' promotional activity, with special consideration of sensory marketing instruments. Furthermore, the authors aim to specify the factors which determine effective performance of marketing activities involving all the senses of consumers and drawing their attention to proecological behaviour of enterprises.

ECOLOGICAL DIMENSION OF SUSTAINABLE CONSUMPTION

Sustainable consumption is a derivative of sustainable development. The literature on the subject offers numerous definitions of that concept, including, among other things, an attitude which implies that sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs (Strange and Bayley, 2008). Some authors argue that sustainable development depends on interactions between three systems: the biological (and other natural resources), the economic, and the social (Mikolajuk and Gar-On Yeh, 2000; Elliott, 2012). With regard to that context, one can assume that the concept of sustainable development in its assumptions pays attention to many areas of human activity, including, to a great extent, people's behaviour connected with natural environment protection, which is desired from the whole society's point of view. The fact that preserving the laws of nature prevails in the concept of sustainable development is reflected, among other things, in referring that concept to a synonymous term – *ecodevelopment* (Skowroński, 2006).

Sustainable consumption, in relation to the definition of sustainable development, can be specified as the use of products and services which are meant to fulfill the basic needs and provide a better quality life along with minimum utilization of natural resources, unwanted or undesired supplies and discharge of various wastes and pollutants over the life cycle without harming the requirements of upcoming generations (Kothari and Datar, 2014).

Sustainable consumption, as a goal and condition of ecodevelopment, is and should be enriched with knowledge on its various aspects. From a scientific point of view, both the definition and individual components of that concept still do not seem to be complete. Sustainable consumption touches several areas of knowledge – representing both natural and social sciences (Kramer, 2011). The aspect in which one should carry out analyses is also an activity that is based on the concept of sustainable marketing.

CONCEPT OF SUSTAINABLE MARKETING

The present increase of global social and ecological threats caused an intensification of the actions aimed at transforming consumption societies into sustainable societies which are based on sustainable consumption and production. Marketing, and particularly integrated promotion which constitutes its essential part, can play a special role in the above-mentioned transformation. Using proecological and prosocial media, forms and contents, that promotion should encourage purchasers, on consumer and institutional markets, to exhibit the behaviour which conforms to the principles of sustainable development (Pabian, 2013).

The increase of interest in the idea of sustainable consumption has been reflected in the concept of sustainable marketing. That notion represents an evolution of marketing that blends the mainstream economic and technical perspectives with the emerging concepts of relationship marketing and the social, ethical, environmental and intergenerational perspectives of the sustainable development agenda. It is not exactly a “new” marketing, but it is an “improved” marketing in drawing insights and strengths from these different perspectives (Belz and Peattie, 2012). The concept of sustainable marketing does not stray from the main assumption of the marketing philosophy, which entails gaining a competitive advantage by enterprises on the basis of the results achieved throughout the process of satisfying the customers' target needs. However, compared with earlier concepts, the major difference involves the change from the method how economic goals are attained to the method which takes into account both environmental capital (any resources generated by the nature) and social capital (all the resources that come from people, including their work, talent and creativity) (Brzustewicz, 2014). Underlying the concept of sustainable marketing

is an assumption that nowadays marketing must be understood in a broader sense – not only as the activity which results in satisfying customers and fulfilling their needs while achieving economic goals at the same time, but also as the activity whose effects will have a positive impact on future generations (Rudawska, 2013).

Sustainable marketing is ecologically oriented, taking account of the ecological limits of the planet and seeking to satisfy human needs without compromising the health of ecosystems and their ability to continue delivering ecosystem services (Belz and Peattie, 2012). In that context, the literature refers also to the concept of green marketing, which is defined as the study of all efforts to consume, produce, distribute, promote, package, and reclaim products in a manner that is sensitive or responsive to ecological concerns (Dahlstrom, 2011). The enterprises which decide to adopt an ecologically-oriented approach should take advantage of this fact and create an “ecological” image, simultaneously, popularising the concept of sustainable consumption. Such image can be effectively created when one appropriately comprehends the essence of sensory marketing and properly uses the instruments that help appeal to all consumers’ senses.

SENSORY MARKETING IN PROMOTIONAL ACTIVITIES CARRIED OUT BY BUSINESS ENTITIES

For more than a decade, economic literature has been pointing out the dynamic development of experience economy era (Pine and Gilmore, 1998), in which creating unique, strong and diversified experiences serves as the basis for attracting the attention of marketing activity recipients. That is a mandatory condition, not only in order to become unique in comparison to competitive messages, but also to successfully build a brand image in a long-term perspective – as well as an image which will be associated with natural environment protection.

Some researchers claim that entering the era in which the basic goal entails appealing to the consumers’ senses means a breakthrough which lets people believe that a new paradigm in the field of marketing has occurred, which is sensory marketing (Shabgou and Daryani, 2014). Unlike mass and relationship marketing theories, sensory marketing focuses on the accomplishment of the supreme sensory experience. The classical “4P” model in a consumer goods marketing context

(McCarthy, 1960) and the well-known “30R” model in a relationship marketing context (Gummesson, 1997) ignore the significance of the human senses and the supreme sensory experience of the individual (Hultén et al., 2009).

The literature provides different definitions of sensory marketing. Krishna (2012) tackles this phenomenon in a general way and perceives it as marketing that engages the consumers’ senses and affects their perception, judgment and behaviour. Sensory marketing is an application of the understanding of sensation and perception to the field of marketing – to consumer perception, cognition, emotion, learning, preference, choice, or evaluation. Filser (2003), on the other hand, believes that sensory marketing can be defined as a group of key levers which are controlled by the producer and/or by the distributor to create a specific multi-sensory atmosphere around the product or the service either by focusing on sale outlet environment or product environment, and the communication or characteristics of the product itself. In sensory marketing, the main emphasis is laid on the experiences which consumers have any time they are in contact with a particular brand.

One can suppose that an approach which focuses on a holistic appeal to all consumers’ senses will be a dominant form of a promotional activity in the near future. This will be caused by the fact that the effectiveness of traditional forms of communication, which are based only on two basic senses – sight and hearing, is decreasing. At the moment, an important feature of the market communication process is that it engages all customers’ senses simultaneously – so that a brand can be permanently remembered and strongly associated with desired attributes (including also the care of natural environment).

EXAMPLES OF USING SENSORY MARKETING TO POPULARIZE PROECOLOGICAL ATTITUDE

Analysing the undertakings related to sustainable marketing, which were carried out in Poland in recent years, one can point out interesting ecological actions using a wide range of the forms of appeal to the senses of marketing activity recipients. Some of the promotional campaigns had a cyclical dimension, whereas the other ones were performed as single events.

An example of a cyclical, long-term proecological action is an undertaking known under the name of “Side of Nature”, which was carried out by the Żywiec Zdrój brand. The programme, which began in 2009 (first two editions were organised under the name “My Strong Tree”), involved planting trees and announcing grant contests which were addressed to children and youth educational facilities and which supported local ecological initiatives. Moreover, throughout other editions, organized once a year, additional undertakings were carried out – for example, in 2011, a children’s fine art competition was announced, and in 2014, 300 km of routes for tourists were modernised in the Beskids. There were also open-air events, held on the initiative of the Żywiec Zdrój brand in the largest Polish cities, which included non-standard marketing activities perceived as ambient media. For example, in 2011–2012, people disguised as trees (fir, beech, maple, sycamore, pine, larch) were walking the main streets of several cities (Warsaw, Gdańsk, Cracow, Żywiec, Wrocław and Poznań) and asked passers-by questions about the role of trees in human life and encouraged them to take care of natural environment. In 2013, in one of city squares of Warsaw there was set up a large, interactive LED display, on which passers-by could see their own pictures with a slogan promoting support for the programme. There were also used, as a part of the “Side of Nature” action, original activities based on electronic media – eg. an application for iPhone users was developed, which enabled them to recognize different tree species on the basis of pictures of leaves, and Internet users could install an application made available via Facebook profile of the Żywiec Zdrój brand, which let them “plant” virtual trees to demonstrate their support for the programme. The campaign was accompanied by traditional advertising activities (such elements like, among other things, TV spots and POS materials in shops were used), as well as activities connected with public relations (performed eg. via social networking sites and blogs). Programme partners were “Our Earth” Foundation and The Regional Directorate of State Forests in Katowice, whereas from 2014, it has been Polish Tourist and Sightseeing Society. Singers – Halina Młynkova and Sebastian Karpiel-Bulecka, and an actor – Łukasz Nowicki were selected as campaign ambassadors. The action produced desired effects. Throughout six programme editions, there were planted 5 million trees on the 900 ha area of the Żywiec Beskids. Moreover,

financial resources from 100 ecological grants (in the amount of around PLN 100,000 funded every year) were allocated and above 500 non-governmental organisations and educational facilities were involved in the initiatives for natural environment (Raport..., 2012). Furthermore, owing to the diversified and cohesive marketing activities, carried out for many years, it was possible to create a desired image of the action and establish a strong connection between the proecological undertaking and the Żywiec Zdrój brand.

For many years, the Energa brand has been performing intensive image-related activities, connected with ecology. One of the main motives of the brand’s marketing activity included the protection of the white stork – a bird that evokes positive associations, especially in Poland. Energa was engaged in the popularization of the knowledge about storks and their protection through Internet websites – www.dbajobociany.pl and www.bocianopedia.pl. Since 2013, the brand has been a partner of www.bociany.pl – a project entailing the observation of storks, their nests and feeding grounds, as well as involving the actions required to preserve the birds in Poland. Many initiatives were executed for the project, including, among other things, photo and literary competitions dedicated to storks and an action that involved searching birds which did not fly away to Africa during winter and notifying about such cases. Both websites, www.dbajobociany.pl and www.bociany.pl, have their own Facebook fan pages. In 2013, owing to the Energa brand’s support, there was created an 801 BOCIAN information hotline at „pro Natura” Polish Society Of Wildlife Friends (with the following telephone number: 801-26-24-26). The objective of that hotline is to support the people who want to join in the care of storks. Another initiative of the brand is a “Fund for Nature”, in connection to which a grant contest is organized once a year – projects related to ecological activity are awarded during it. In 2013, a fourth contest edition was run and it concerned the protection of the stork – 8 projects were financed with above PLN 30,000. Apart from informative and educational actions aimed at various groups in the environment, also the Energa Group itself got involved in the protection of storks. In recent years, the representatives of the Group have installed above 9,000 platforms under birds’ nests (during summer, those nests are occupied by at least 18,000 animals and their offspring, i.e. around 18% of the stork population coming to Poland). In the years 2009–2012, there was

performed an innovative undertaking which involved stork ringing by Energa power engineers. That action was unique, because these were not ornithologists who attached rings to birds, but trained employees of the Group. That unusual project made it possible to provide 5,000 stork nestlings with rings, which currently enables scientists to monitor the birds (Nasza..., 2014). All the above-mentioned undertakings are cohesive and attract a lot of people's attention to the brand, and what is worth mentioning – these are the people who are not indifferent to the lot of white storks flying to Poland. Pro-ecological threads can be found also in other activities conducted under the patronage of the Energa brand – including, among other things, an educational programme for children organised on a large scale, called “Energa Planet”, which teaches how to safely use electrical appliances and effectively save electric power.

Examples of promotional actions based on sensory marketing – which were performed not by a company, but a governmental organisation – include two campaigns run in 2013 and 2014 by the Regional Directorate of State Forests in Poznań. Both campaigns took place in the capital city of the Wielkopolska Voivodeship and were entitled: “Forest. A stop in everyday life” and “Forest. Closer than you think”. The aim of the undertakings was to encourage the citizens of Poznań and neighbouring areas to visit the forests located in the vicinity of the city and to care of green areas. As a result of the first action, carried out in May 2013, three municipal transport stops were decorated with forest bushes and potted flowers, and pavements were covered with grass. Moreover, the shelters of those stops were ornamented with wallpapers presenting a deer with trees in the background. For instance, during rush hours, people who worked for the organizer of that action were wearing forester uniforms and were distributing to passers-by and tram passengers stickers presenting the following slogans: “Lovelasy”, “I love las”, “Byłem w lesie”. There were also some activities connected with public relations, supporting the campaign “Forest. A stop in everyday life”, which involved sending “grass” parcels (the boxes contained real grass, a tram ticket and an invitation to visit forests) to the journalists working for local media. Furthermore, a contest via Facebook fan page “City of Poznań” was organised. It is assumed that every day about 30,000 passengers who were using the municipal transport services in Poznań came into contact with the campaign. Another promotional action

was performed between June and August 2014 as one of the events accompanying the 90th anniversary of State Forests. In the heart of Poznań (in front of “Zamek” Culture Centre), there was erected a green, “living” billboard. Next to that advertisement, a structure supporting a background for pictures was set up – it was a place where couples could take pictures of themselves in a plant arrangement with a slogan “Lovelasy”. 16 species of plants growing in the ground cover (such as bugle, common ivy, lesser periwinkle) and decorative plants (like lavender, heuchera, lobelia) were placed on the billboard. In the cases of both the billboard and the background for pictures, the plants were put in special felt pockets equipped with water supplying tubes. The two campaigns organized in Poznań for the Regional Directorate of State Forests were managed by professional advertising agencies.

SUMMARY

The exploration of the above-mentioned examples demonstrated that an ecological dimension of sustainable consumption has been already reflected in marketing activities carried out by Polish business entities. The popularization of that dimension was performed as a part of the process related to creating an image of the brands which were believed to have strong associations with natural environment care.

In each of the analysed cases, the organizers of promotional actions decided to engage many senses of the recipients of their messages by providing diversified stimuli (activating sight, hearing, smell, taste, touch). The necessity for creating experiences in the above manner has been more and more frequently observed, which results from the fact that contemporary consumers have low sensitivity to promotional messages that are addressed to them. The sensitivity has been “dulled”, which is manifested in people's attitude towards advertisements, which are commonly ignored by them. The reason for that is, first of all, the problem of increasing information chaos in the media. Therefore, in order to effectively make consumers aware of the message that creates an “ecological” brand image, certain rules must be observed. In light of the above-mentioned examples, the following actions can be considered the determinants of the effectiveness of the activities which use sensory marketing and attract the society's attention to proecological attitudes:

- influencing, in the full scope (using all senses), the recipients of marketing actions while integrating – at the same time – the stimuli which create experiences;
- supporting actions by using diversified forms of reaching the recipients of marketing activities (such as: social networking services, TV commercials, instruments of public relations);
- relating marketing activities to local communities – so that the recipients of marketing activities can quicker perceive the influence of proecological actions on their everyday life;
- gathering, through marketing activities, a society around a brand – uniting all the people interested in environmental protection in one common activity (it creates in such people a sense of belonging to a larger activist group, as well as strong emotions, which have a positive impact on the brand image, are aroused);
- supporting actions by public people – opinion leaders, who are liked by the majority of the society and who are not controversial in respect of their approach to natural environment;
- using an element of surprise – performing activities perceived as ambient media, which firstly, capture considerable attention, and then, are widely commented – mainly on the Internet;
- using a slogan of an action and a device mark which both have unambiguous associations with ecology (as in the example of “Side of Nature” campaign run by the Żywiec Zdrój brand);
- organizing promotional actions during which environmental protection rules are observed (for instance, with respect to waste segregation, saving energy and water);
- in case of cyclical actions (which are sometimes carried out for many years), persistently implementing a cohesive promotional programme – so that a reference to the same motif which distinguishes an undertaking is being made (eg. the protection of specific species of plants or animals).

As a result of the dissertation made in this paper, there have been identified the key factors which condition the effectiveness of the activities based on the marketing oriented to stimulate senses in respect of the aspect of propagating an ecological dimension of sustainable consumption. The determinants indicated above should be taken into consideration in future promotional activities carried out in relation to natural environment

protection. It must be expected that with the development of concept of sustainable consumption (as well as sustainable marketing), the situation when company images have associations with ecology will occur more and more frequently. In that respect, it appears that the most effective form of influencing the recipients of marketing activities is sensory marketing – which enables to strongly draw people’s attention, as well as to create the experiences which will be remembered for a long time.

REFERENCES

- Belz, F. M., Peattie, K. (2012). *Sustainability Marketing: A Global Perspective*. West Sussex: Wiley & Sons.
- Brzustewicz, P. (2014). Rola współpracy z interesariuszami w realizacji koncepcji marketingu zrównoważonego. *Mark. Rynek*, 8, 46–52.
- Dahlstrom, R. (2011). *Green Marketing Management*. Mason: South-Western Cengage Learning.
- Elliott, J. (2013). *An introduction to sustainable development*. Fourth edition. New York: Routledge.
- Filser, M. (2003). Le marketing sensoriel: la quête de l’intégration théorique et managériale. *Rev. Fr. Mark.*, 194, 5–11.
- Gummesson, E. (1997). Relationship marketing as a paradigm shift: some conclusions from the 30R approach. *Manag. Decis.*, 35(4), 267–272.
- Hultén, B., Broweus, N., van Dijk, M. (2009). *Sensory Marketing*. London: Palgrave Macmillan.
- Kothari, A., Dawar, S. (2014). Sustainable Consumption: An Imperative for India, *Asian J. Res. Bus. Econ. Manag.*, 4(7), 53–61.
- Kramer, J. (2011). Konsumpcja – ewolucja ról i znaczeń. *Konsum. Rozw.*, 1, 5–15.
- Krishna, A. (2012). An integrative review of sensory marketing: engaging the senses to affect perception, judgment and behavior. *J. Consum. Psychol.*, 22(3), 332–351.
- McCarthy, E. J. (1960). *Basic Marketing: A Managerial Approach*. Homewood: Irwin.
- Mikolajuk, Z., Gar-On Yeh, A. (2000). Sustainable Development and Decision Support Systems. In: G. E. Kersten, Z. Mikolajuk, A. Gar-On Yeh (Ed.), *Decision Support Systems for Sustainable Development: A Resource Book of Methods and Applications* (p. 13–28). Norwell: Springer.
- Nasza odpowiedzialność 2013: Raport społecznej odpowiedzialności biznesu (2014). Energa S.A. Retrieved Dec 12th 2014 from: http://grupa.energa.pl/Nasza_odpowiedzialnosc_2013.xml.
- Niedzielska, A. (2014). Marketing w świetle zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw. *Mark. Rynek*, 11, 213–219.

- Pabian, Ł. (2013). Działalność promocyjna w koncepcji sustainability. *Mark. Rynek*, 8, 12–17.
- Pine II, B. J., Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harv. Bus. Rev.*, 97–105.
- Raport odpowiedzialności społecznej Żywiec Zdrój S.A. 2009–2011 (2012). Żywiec Zdrój S.A. Retrieved Nov 27th 2014 from: http://www.zywiec-zdroj.pl/in/d791709d673ddd811b9d3e972b220c80_Raport_odpowiedzialnosci_spolecznej_Zywiec_Zdroj%20S.A.PDF.
- Rudawska, E. (2013). Marketing zrównoważony – nowe oblicze kapitalizmu? *Ekonomia*, 3(24), 75–88.
- Shabgou, M., Daryani, S. M. (2014). Towards the sensory marketing: stimulating the five senses (sight, hearing, smell, touch and taste) and its impact on consumer behavior. *Indian J. Fundam. Appl.*, 4, 573–581.
- Skowroński, A. (2006). Zrównoważony rozwój perspektywą dalszego postępu cywilizacji. *Probl. Ekorozw.*, 1(2), 47–57.
- Strange, T., Bayley, A. (2008). *Sustainable Development: Linking economy, society, environment*. Paris: OECD.

POPULARYZACJA EKOLOGICZNEGO WYMIARU ZRÓWNOWAŻONEJ KONSUMPCJI Z WYKORZYSTANIEM MARKETINGU SENSORYCZNEGO

Streszczenie. W publikacji przedstawiono rozumienie zrównoważonej konsumpcji oraz marketingu zrównoważonego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na ekologiczny wymiar tych zjawisk. Przeanalizowano istotę marketingu sensorycznego jako nowatorskiej koncepcji, będącej odpowiedzią na wymagania gospodarki doświadczeń. W części opracowania odnoszącej się do realiów rynkowych przywołano przykłady rozpowszechniania postaw proekologicznych. Głównym celem pracy jest wskazanie możliwości popularyzowania ekologicznego wymiaru zrównoważonej konsumpcji przez działania promocyjne podmiotów rynkowych. Celem szczegółowym jest natomiast określenie czynników warunkujących skuteczne prowadzenie działań marketingowych, angażujących zmysły i zwracających uwagę społeczeństwa na zachowania proekologiczne. Wśród głównych determinant zidentyfikowano: spójne oddziaływanie na wszystkie zmysły konsumentów, powiązanie akcji promocyjnych ze społecznością lokalną, tworzenie „ekologicznej” wspólnoty wokół marki, wykorzystanie aspektu zaskoczenia, a także organizowanie kampanii z poszanowaniem zasad ochrony środowiska.

Słowa kluczowe: zrównoważona konsumpcja, zrównoważony marketing, ekologia, marketing sensoryczny

Accepted for print – Zaakceptowano do druku: 29.07.2015

For citation – Do cytowania

Gębarowski, M., Cholewa-Wójcik, A. (2015). Popularization of an ecological dimension of sustainable consumption using sensory marketing. *J. Agribus. Rural Dev.*, 3(37), 379–386. DOI: 10.17306/JARD.2015.40

POPULARYZACJA EKOLOGICZNEGO WYMIARU ZRÓWNOWAŻONEJ KONSUMPCJI Z WYKORZYSTANIEM MARKETINGU SENSORYCZNEGO

Marcin Gębarowski¹✉, Agnieszka Cholewa-Wójcik²

¹Politechnika Rzeszowska

²Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Abstrakt. W publikacji przedstawiono rozumienie zrównoważonej konsumpcji oraz marketingu zrównoważonego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na ekologiczny wymiar tych zjawisk. Przeanalizowano istotę marketingu sensorycznego jako nowatorskiej koncepcji, będącej odpowiedzią na wymagania gospodarki doświadczonych. W części opracowania odnoszącej się do realiów rynkowych przywołano przykłady rozpowszechniania postaw proekologicznych. Głównym celem pracy jest wskazanie możliwości popularyzowania ekologicznego wymiaru zrównoważonej konsumpcji przez działania promocyjne podmiotów rynkowych. Celem szczegółowym jest natomiast określenie czynników warunkujących skuteczne prowadzenie działań marketingowych, angażujących zmysły i zwracających uwagę społeczeństwa na zachowania proekologiczne. Wśród głównych determinant zidentyfikowano: spójne oddziaływanie na wszystkie zmysły konsumentów, powiązanie akcji promocyjnych ze społecznością lokalną, tworzenie „ekologicznej” wspólnoty wokół marki, wykorzystanie aspektu zaskoczenia, a także organizowanie kampanii z poszanowaniem zasad ochrony środowiska.

Słowa kluczowe: zrównoważona konsumpcja, zrównoważony marketing, ekologia, marketing sensoryczny

WPROWADZENIE

W poprzednich dekadach w marketingu dominowało podejście, które charakteryzowało się głównie koncentrowaniem wysiłków przedsiębiorstw na generowaniu wzrostu sprzedaży ich produktów poprzez nakłanianie do coraz większej konsumpcji, a tym samym na osiągnięciu coraz większych zysków. Jednak zmiany społeczne (m.in. wzrost poczucia autonomii konsumentów i nastanie ery prosumentów) oraz następstwa w dziedzinie ekologii (m.in. rosnące zanieczyszczenie środowiska i wyczerpywanie się zasobów naturalnych) spowodowały krytykę dominującego dotąd podejścia. Wielu konsumentów zaczęło odczuwać potrzebę prowadzenia działań marketingowych uwzględniających koncepcję zrównoważonego rozwoju, w tym również zrównoważonej konsumpcji. W tym względzie kluczowe stało się dostrzeganie problemów środowiska naturalnego, będących następstwem działalności gospodarczej człowieka.

W efekcie takiego podejścia coraz więcej podmiotów rynkowych stara się wykreować wizerunek uwzględniający aspekty ekologiczne. Wyniki badań potwierdzają, że osobiste przekonania konsumentów dotyczące dbałości firm o środowisko mają wpływ na otoczenie marketingowe przedsiębiorstw, w tym również na wzrost sprzedaży ich produktów (Niedzielska,

✉ dr Marcin Gębarowski, Katedra Marketingu, Politechnika Rzeszowska, al. Powstańców Warszawy 8, 35-959 Rzeszów, Poland, e-mail: marcing@prz.edu.pl

2014). Nie tylko na świecie, ale również w Polsce firmy w swoich działaniach marketingowych coraz częściej podkreślają dbałość o środowisko naturalne. W związku z tym podstawowym celem pracy jest wskazanie możliwości popularyzowania ekologicznego wymiaru zrównoważonej konsumpcji w ramach aktywności promocyjnej podmiotów rynkowych, ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów marketingu sensorycznego. Ponadto zamierzeniem autorów jest określenie czynników determinujących skuteczne realizowanie działań marketingowych, angażujących wszystkie zmysły i zwracających uwagę konsumentów na proekologiczne postępowanie przedsiębiorstw.

EKOLOGICZNY WYMIAR ZRÓWNOWAŻONEJ KONSUMPCJI

Zrównoważona konsumpcja jest pochodną zrównoważonego rozwoju. W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele definicji tego pojęcia, w tym m.in. podejście wskazujące na to, że zrównoważony rozwój to taki, który zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia bez zmniejszania szans przyszłych pokoleń na zaspokojenie własnych potrzeb (Strange i Bayley, 2008). Niektórzy autorzy zauważają, że zrównoważony rozwój zależy od interakcji między trzema systemami: biologicznym (włączając w to zasoby naturalne), gospodarczym oraz społecznym (Mikolajuk i Gar-On Yeh, 2000; Elliott, 2012). W tym kontekście można przyjąć, że koncepcja zrównoważonego rozwoju w swych założeniach zwraca uwagę na wiele obszarów ludzkiej działalności, w tym w dużej mierze na postępowanie człowieka związane z ochroną środowiska naturalnego, które jest pożądane z punktu widzenia interesów całego społeczeństwa. O tym, że zachowanie praw przyrody dominuje w koncepcji zrównoważonego rozwoju, świadczy m.in. nazywanie tej koncepcji synonimicznie ekorozwojem (Skowroński, 2006).

Zrównoważona konsumpcja, w nawiązaniu do definicji zrównoważonego rozwoju, może zostać określona jako wytwarzanie produktów i usług, które są przeznaczone do spełnienia podstawowych potrzeb oraz zapewnienia lepszej jakości życia, przy minimalnym wykorzystaniu zasobów naturalnych, ograniczeniu niepożądanych dostaw oraz powstrzymaniu się od produkowania nadmiernych odpadów i zanieczyszczeń. Jest to zatem działalność człowieka realizowana

bez wyrządzania szkody kolejnym pokoleniom (Kothari i Dawar, 2014).

Zrównoważona konsumpcja jako cel i warunek ekorozwoju jest i powinna być wzbogacana wiedzą na temat różnych jej aspektów. Wciąż bowiem zarówno definicja, jak i elementy składowe tego pojęcia z naukowego punktu widzenia wydają się niekompletne. Zrównoważona konsumpcja dotyczy kilku obszarów wiedzy – zarówno z dziedziny nauk przyrodniczych, jak i społecznych (Kramer, 2011). Takim aspektem, w którym powinno się prowadzić analizy, jest również aktywność bazująca na koncepcji zrównoważonego marketingu.

KONCEPCJA ZRÓWNOWAŻONEGO MARKETINGU

Wzrost globalnych zagrożeń społecznych i ekologicznych wymusił zintensyfikowanie działań, które mają na celu przekształcenie społeczeństw konsumpcyjnych w zrównoważone, oparte na takiej konsumpcji i produkcji. Szczególną rolę w tej transformacji może odegrać marketing, w tym zintegrowana promocja, stanowiąca ważną jego część. Powinna ona – za pośrednictwem proekologicznych i prospołecznych mediów, form oraz treści – zachęcać nabywców na rynkach konsumenckich i instytucjonalnych do zachowań zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju (Pabian, 2013).

Wzrost zainteresowania zrównoważoną konsumpcją znalazł odzwierciedlenie w koncepcji zrównoważonego marketingu. Pojęcie to reprezentuje ewolucję marketingu, która łączy główny (ekonomiczny) nurt z nowymi pojęciami marketingu relacji i wielowymiarowym porządkiem zrównoważonego rozwoju (z jego wymiarami: społecznym, etycznym, ekologicznym i międzypokoleniowym). Zrównoważony marketing nie jest „nowym” marketingiem, ale „rozszerzeniem” dotychczasowego marketingu z punktu widzenia tych wymiarów (Belz i Peattie, 2012). Analizowana koncepcja nie odbiega od głównego założenia filozofii marketingu, jaką jest budowanie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw na bazie wyników osiągniętych w procesie zaspokajania potrzeb docelowych klientów. Główna różnica w stosunku do wcześniejszych koncepcji polega jednak na zmianie sposobu realizowania celów ekonomicznych na taki, który bierze pod uwagę jednocześnie kapitał środowiskowy (wszelkie zasoby dostarczane przez naturę) oraz społeczny (wszystkie zasoby, których dostarcza człowiek, włączając w to pracę, talent oraz kreatywność)

(Brzustewicz, 2014). U podstaw koncepcji zrównoważonego marketingu leży założenie, że współcześnie marketing musi być szerzej rozumiany – nie tylko jako działalność, której efektem będzie satysfakcja klientów i zaspokojenie ich potrzeb przy jednoczesnej realizacji celów ekonomicznych, ale i taka, której efekty będą pozytywnie wpływały na przyszłe pokolenia (Rudawska, 2013).

Zrównoważony marketing zorientowany jest ekologicznie, z uwzględnieniem przyrodniczych uwarunkowań otoczenia. W swoich założeniach dąży on do zaspokojenia potrzeb ludzkich bez pogarszania stanu ekosystemów (Belz i Peattie, 2012). W tym kontekście w literaturze przywołuje się również pojęcie zielonego marketingu, który jest definiowany jako całokształt działań podejmowanych na rzecz konsumpcji, produkcji, dystrybucji, promocji, opakowań, jak również odzyskiwania produktów – w taki sposób, który nie pogłębia problemów ekologicznych (Dahlstrom, 2011). Przedsiębiorstwa, które zdecydują się przyjąć orientację ekologiczną, powinny zdyskontować to w postaci wykreowania „ekologicznego” wizerunku, jednocześnie popularyzując koncepcję zrównoważonej konsumpcji. Taki wizerunek można skutecznie budować przy właściwym rozumieniu istoty marketingu sensorycznego oraz prawidłowym wykorzystaniu instrumentów oddziaływania na wszystkie zmysły konsumentów.

MARKETING SENSORYCZNY W DZIAŁANIACH PROMOCYJNYCH PODMIOTÓW RYNKOWYCH

Od kilkunastu lat w literaturze ekonomicznej wskazuje się na dynamiczny rozwój ery gospodarki doświadczeń (Pine i Gilmore, 1998), w której podstawą pozyskiwania uwagi adresatów działań marketingowych jest dostarczenie unikalnych, silnych i różnicowanych doznań. Jest to konieczny warunek nie tylko do tego, aby wyróżnić się na tle konkurencyjnych przekazów, ale również – w perspektywie długoterminowej – skutecznie budować wizerunek marki – również taki, który ma się kojarzyć z ochroną środowiska naturalnego.

Niektórzy badawcze twierdzą, że przejście do ery, w której podstawowy cel stanowi oddziaływanie na zmysły konsumentów, jest przełomem uprawniającym do stwierdzenia, iż w dziedzinie marketingu pojawił się nowy paradygmat – marketing sensoryczny (Shabgou i Daryani, 2014). W przeciwieństwie do marketingu

transakcyjnego oraz marketingu relacji koncentruje się on na wywołaniu pożądanego, finalnego doświadczenia zmysłowego. Klasyczny model „4P”, odnoszący się do marketingu dóbr konsumpcyjnych (McCarthy, 1960), oraz dobrze znany model „30R”, odnoszący się do marketingu relacyjnego (Gummesson, 1997), ignorowały bowiem znaczenie ludzkich zmysłów oraz doznania zmysłowe powstające u pojedynczych osób (Hultén i in., 2009).

W literaturze można znaleźć różne definicje marketingu sensorycznego. Krishna (2012) ujmując ogólnie to zjawisko jako marketing, który angażuje zmysły konsumentów i wpływa na postrzeganie przez nich otoczenia. Marketing sensoryczny opiera się na zastosowaniu dotychczasowego rozumienia zasad odbierania rzeczywistości i percepcji w marketingu – w kontekście percepcji konsumentów, ich poznania, emocji, procesu uczenia się, preferencji, oceny i wyboru produktów. Z kolei Filser (2003) uważa, że marketing sensoryczny może być definiowany jako grupa instrumentów, które są kontrolowane przez producenta (lub dystrybutora) z zamiarem stworzenia specjalnej, multisensorycznej atmosfery wokół produktu lub usługi. Przejawem zastosowania marketingu sensorycznego jest koncentrowanie się na środowisku towarzyszącym sytuacji sprzedażowej, jak również komunikowanie cech produktu w sposób, który zaangażuje zmysły. W marketingu sensorycznym główny nacisk kładzie się na doświadczenia powstające u klientów przy każdym ich kontakcie z daną marką.

Można przypuszczać, że podejście koncentrujące się na holistycznym oddziaływaniu na wszystkie zmysły konsumentów będzie w najbliższej przyszłości dominującą formą aktywności promocyjnej. Stanie się tak za sprawą malejącej skuteczności tradycyjnych form komunikacji, bazujących tylko na wykorzystywaniu dwóch podstawowych zmysłów – wzroku i słuchu. Obecnie w procesie komunikacji rynkowej istotne jest jednoczesne angażowanie wszystkich zmysłów klientów – tak aby marka została trwale zapamiętana i była silnie kojarzona z pożądanymi atrybutami (w tym również z dbałością o środowisko naturalne).

PRZYKŁADY WYKORZYSTANIA MARKETINGU SENSORYCZNEGO DO POPULARYZOWANIA POSTAW PROEKOLOGICZNYCH

Dokonując przeglądu przedsięwzięć z obszaru marketingu zrównoważonego, które zrealizowano w Polsce w ostatnich latach, można znaleźć interesujące akcje o tematyce ekologicznej, wykorzystujące szeroki zestaw form oddziaływania na zmysły adresatów działań marketingowych. Niektóre z tych kampanii promocyjnych mają wymiar cykliczny, inne natomiast zrealizowano jednorazowo.

Przykładem cyklicznej, długoterminowej akcji proekologicznej jest przedsięwzięcie realizowane przez markę Żywiec Zdrój pod hasłem „Po stronie natury”. W ramach programu zainicjowanego w 2009 roku (pierwsze dwie edycje odbyły się pod nazwą „Moje silne drzewo”) sadzone są drzewa, jak również ogłaszane są konkursy grantowe, adresowane do placówek oświatowo-wychowawczych i wspierające lokalne inicjatywy ekologiczne. W poszczególnych corocznych edycjach zrealizowano także dodatkowe przedsięwzięcia – np. w 2011 r. ogłoszono konkurs plastyczny dla dzieci, a w 2014 r. odnowiono 300 km szlaków turystycznych w Beskidach. Z inicjatywy marki odbywały się także wydarzenia plenerowe w największych miastach Polski, w tym niestandardowe działania marketingowe zaliczane do *ambient media*. Na przykład w latach 2011–2012 osoby przebrane za drzewa (jodłę, buk, klon, jawor, sosnę i modrzew), spacerując głównymi ulicami kilku miast (Warszawy, Gdańska, Krakowa, Żywca, Wrocławia i Poznania), zadawały spotykanym ludziom pytania dotyczące roli drzew w życiu człowieka oraz zachęcały do dbania o środowisko naturalne. Z kolei w 2013 r. na jednym z warszawskich placów ustawiono duży, interaktywny ekran diodowy, na którym przechodnie mogli zobaczyć swoje zdjęcie z hasłem poparcia dla programu. W ramach akcji „Po stronie natury” zastosowano także oryginalne działania w mediach elektronicznych – m.in. dla użytkowników urządzeń iPhone opracowano aplikację umożliwiającą rozpoznawanie gatunków drzew na podstawie zdjęć liści, a użytkownicy internetu mogli zainstalować aplikację zamieszczoną na profilu marki Żywiec Zdrój w serwisie Facebook i za jej pośrednictwem „posadzić” wirtualne drzewa, będące wyrazem poparcia dla programu. Realizację kampanii wspierano tradycyjnymi działaniami reklamowymi (wykorzystano np.

spoty telewizyjne oraz materiały dla POS w sklepach), jak również akcjami *public relations* (prowadzonymi m.in. w serwisach społecznościowych oraz w ramach blogów). Partnerami programu są Fundacja „Nasza Ziemia” i Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach, a od 2014 r. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Ambasadorami kampanii zostali natomiast piosenkarze Halina Młynkova oraz Sebastian Karpiel-Bułecka, jak również aktor Łukasz Nowicki. Akcja przyniosła pożądane efekty. W trakcie sześciu edycji programu w Beskidzie Żywieckim na powierzchni 900 ha zasadzono 5 mln drzew. Ponadto przyznano środki finansowe w ramach 100 grantów ekologicznych (każdego roku na kwotę ok. 100 tys. zł) oraz zaangażowano ponad 500 organizacji pozarządowych i placówek oświatowo-edukacyjnych w realizowanie inicjatyw na rzecz środowiska naturalnego (Raport..., 2012). Ponadto dzięki kilkuletnim, spójnym i zdysersyfikowanym działaniom marketingowym udało się wykreować pożądany wizerunek akcji oraz istotnie powiązać proekologiczne przedsięwzięcie z marką Żywiec Zdrój.

Intensywne działania wizerunkowe związane z ekologią prowadzi od kilku lat marka Energa. Jednym z głównych motywów jej aktywności marketingowej stała się ochrona bociana białego – ptaka wywołującego, szczególnie w Polsce, pozytywne skojarzenia. Energa zaangażowała się w popularyzację wiedzy na temat bocianów oraz ich ochronę poprzez serwisy www.dbajobociany.pl i www.bocianopedia.pl. Od 2013 roku marka jest także partnerem serwisu www.bociany.pl – projektu polegającego na obserwowaniu bocianów, ich gniazd i żerowisk oraz na podejmowaniu działań przyczyniających się do zachowania tych ptaków w Polsce. W ramach projektu zrealizowano wiele inicjatyw, w tym m.in. konkursy fotograficzny i literacki poświęcone bocianom oraz akcję polegającą na wyszukiwaniu i zgłaszaniu odnalezionych ptaków, które w okresie zimowym nie odleciały do Afryki. Zarówno strona www.dbajobociany.pl, jak i witryna www.bociany.pl, posiadają swój fan page w serwisie Facebook. W 2013 roku, dzięki wsparciu marki Energa, przy Polish Society Of Wildlife Friends „pro Natura” powstał telefoniczny punkt informacyjny 801 BOCIAN (nr tel. 801-26-24-26). Zadaniem infolinii jest wspieranie osób chcących przyłączyć się do opieki nad bocianami. Kolejną inicjatywą marki jest „Fundusz dla Przyrody”, w ramach którego co roku przeprowadza się konkurs grantowy – nagradzane są w nim projekty w dziedzinie aktywności ekologicznej.

W 2013 roku rozstrzygnięta została czwarta edycja konkursu dotyczącego ochrony bociana – dofinansowano 8 projektów na kwotę przekraczającą 30 tys. zł. Oprócz działań informacyjno-edukacyjnych, ukierunkowanych na różne grupy w otoczeniu, również sama Grupa Energa zaangażowała się w ochronę bocianów. W ostatnich latach przedstawiciele koncernu zamontowali ponad 9 tys. platform pod gniazda ptaków (w okresie letnim w tych gniazdach przebywa co najmniej 18 tys. zwierząt oraz ich potomstwo, czyli ok. 18 proc. populacji bocianów przylatujących do Polski). Nowatorskim przedsięwzięciem była przeprowadzona w latach 2009–2012 akcja obrączkowania bocianów przez energetyków spółki Energa. Oryginalność tej akcji polegała na tym, że to nie ornitologzy znakowali ptaki, a przeszkoleni pracownicy holdingu. Realizacja tego nietypowego projektu sprawiła, że udało się zaobrączkować 5 tys. bocianich piskląt, które przyrodnicy mogą obecnie monitorować (Nasza..., 2014). Wszystkie wymienione przedsięwzięcia charakteryzują się spójnością i skupiają wokół marki wiele osób, którym nie jest obojętny los bocianów białych przylatujących do Polski. Wątki proekologiczne można odnaleźć również w innych działaniach realizowanych pod patronatem marki Energa – w tym m.in. w prowadzonym na szeroką skalę programie edukacyjnym dla dzieci pt. „Planeta Energia”, uczącym, jak bezpiecznie użytkować urządzenia elektryczne i oszczędzać prąd.

Przykładem akcji promocyjnych opartych na wykorzystaniu marketingu sensorycznego – zrealizowanych nie przez przedsiębiorstwo, ale przez państwową jednostkę organizacyjną – są dwie kampanie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu z 2013 r. i 2014 r. Obie kampanie miały miejsce w stolicy województwa wielkopolskiego i opatrzone je hasłami: „Las. Przystanek od codzienności” oraz „Las. Bliżej niż myślisz”. Celem przedsięwzięć było zachęcenie mieszkańców Poznania i okolic do odwiedzania lasów zlokalizowanych w pobliżu miasta oraz do dbania o tereny zielone. W ramach pierwszej akcji, przeprowadzonej w maju 2013 r., trzy przystanki komunikacji miejskiej przyozdobiono donicami z leśnymi krzewami oraz kwiatami, a chodnik wyłożono trawą. Ponadto wiaty tych przystanków wyklejono tapetą prezentującą jelenia na tle drzew. W godzinach szczytu przedstawiciele organizatora akcji, ubrani w mundury leśników, rozdawali na przystankach przechodniom i pasażerom tramwajów naklejki z hasłami: „Lovelasy”, „I love las” i „Byłem

w lesie”. W ramach działań public relations wspierających kampanię „Las. Przystanek od codzienności” dziennikarze lokalnych mediów otrzymali „trawiaste” przesyłki (pudełka z żywą trawą, biletem tramwajowym oraz zaproszeniem do odwiedzenia lasów). Ponadto przeprowadzono konkurs w serwisie Facebook na fan page’u „City of Poznan”. Szacunkowo każdego dnia z kampanią miało kontakt ok. 30 tys. pasażerów korzystających z komunikacji miejskiej w Poznaniu. Kolejna akcja promocyjna miała miejsce od czerwca do sierpnia 2014 r. i stanowiła element obchodów 90-lecia Lasów Państwowych. W centralnym punkcie Poznania (przed Centrum Kultury Zamek) ustawiono zielony, „żywy” billboard. Obok tej reklamy znalazła się konstrukcja z tłem do zdjęć – w tym miejscu para osób mogła sfotografować się w roślinnej aranżacji, z hasłem „Lovelasy”. Na billboardzie znalazło się 16 gatunków roślin z runa leśnego (m.in. dąbrówka rozłogowa, bluszcz pospolity, barwinek pospolity) oraz roślin ozdobnych (m.in. lawenda, żurawka, lobelia). Zarówno w przypadku billboardu, jak i tła do zdjęć rośliny zasadzono w specjalnych filcowych kieszeniach, zaopatrzonych w system rurek doprowadzających wodę. Za przeprowadzenie obu kampanii zrealizowanych w Poznaniu dla Regionalnego Oddziału Lasów Państwowych odpowiadały profesjonalne agencje reklamowe.

PODSUMOWANIE

Przywołane przykłady pokazują, że ekologiczny wymiar zrównoważonej konsumpcji znalazł już odzwierciedlenie w działaniach marketingowych polskich podmiotów rynkowych. Popularyzacja tego wymiaru odbywała się w ramach procesu kreowania wizerunku marek, które miały wywoływać silne skojarzenia z dbałością o środowisko naturalne.

W każdym z rozpatrywanych przypadków organizatorzy akcji promocyjnych zdecydowali się na zaangażowanie wielu zmysłów odbiorców ich przekazów, dostarczając zróżnicowanych bodźców (wizualnych, słuchowych, zapachowych, smakowych, dotykowych). Coraz częściej dostrzegana potrzeba kreowania doznań w taki właśnie sposób wynika z niewielkiej wrażliwości współczesnych konsumentów na docierające do nich przekazy promocyjne. „Stępień” tej wrażliwości, przejawiające się powszechnym ignorowaniem reklam, powodowane jest przede wszystkim narastającym chaosem informacyjnym w mediach. W związku z tym,

aby skutecznie przebić się do świadomości konsumentów z przesłaniem kreującym „ekologiczny” wizerunek marki, należy przestrzegać pewnych zasad. W świetle przywołanych przykładów do determinant skuteczności działań, bazujących na wykorzystaniu marketingu sensorycznego i zwracających uwagę społeczeństwa na zachowania proekologiczne, należy zaliczyć:

- całościowe (z wykorzystaniem wszystkich zmysłów) oddziaływanie na adresatów akcji marketingowych, przy jednoczesnym integrowaniu bodźców kreujących doznania,
- wsparcie akcji przez wykorzystanie zróżnicowanych form dotarcia do adresatów działań marketingowych (m.in. serwisów społecznościowych, reklamy telewizyjnej, instrumentów public relations),
- powiązanie działań marketingowych ze społecznością lokalną – tak aby adresaci działań marketingowych łatwiej dostrzegali wpływ akcji proekologicznych na ich codzienne życie,
- gromadzenie, za sprawą działań marketingowych, społeczności wokół marki – jednocześnie we wspólnym działaniu osób zainteresowanych określonym tematem związanym z ochroną środowiska (dzięki temu powstaje u tych osób poczucie przynależności do większej grupy aktywistów, jak również wywołane są silne emocje przekładające się korzystnie na wizerunek marki),
- wsparcie akcji przez osoby publiczne – liderów opinii, lubianych przez większość społeczeństwa i niekontrowersyjnych z punktu widzenia poszanowania środowiska naturalnego,
- wykorzystanie elementu zaskoczenia – sięgnięcie po działania zaliczane do *ambient media*, które silnie przykuwają uwagę, a potem są szeroko komentowane – głównie w internecie,
- posługiwanie się hasłem akcji oraz znakiem graficznym jednoznacznie kojarzącymi się z ekologią (jak ma to miejsce np. w kampanii „Po stronie natury” marki Żywiec Zdrój),
- organizowanie akcji promocyjnych przy przestrzeganiu zasad ochrony środowiska (m.in. w kontekście segregacji śmieci, ograniczonego zużycia energii i wody),
- w przypadku akcji cyklicznych (trwających niekiedy wiele lat) konsekwentne realizowanie spójnego programu promocyjnego – w taki sposób, aby odwoływać się do tego samego motywu wyróżniającego

przedsięwzięcie (np. ochrony konkretnego gatunku roślin lub zwierząt).

Efektom rozważań przeprowadzonych w niniejszym artykule jest zidentyfikowanie kluczowych czynników, warunkujących skuteczność działań opartych na wykorzystaniu marketingu ukierunkowanego na pobudzenie zmysłów w aspekcie propagowania wymiaru ekologicznego zrównoważonej konsumpcji. Wskazane determinanty powinny się uwzględniać podczas przyszłych działań promocyjnych prowadzonych w odniesieniu do zagadnień związanych z ochroną środowiska naturalnego. Należy się spodziewać, że wraz z rozwojem koncepcji zrównoważonej konsumpcji (w tym również zrównoważonego marketingu) wizerunek przedsiębiorstw częściej będzie łączony z ekologią. W tym względzie najskuteczniejszą formą oddziaływania na adresatów działań marketingowych wydaje się marketing sensoryczny – pozwalający silnie przyciągnąć uwagę, jak również wywoływać doznania, które zostaną zapamiętane na długo.

BIBLIOGRAFIA

- Belz, F. M., Peattie, K. (2012). *Sustainability Marketing: A Global Perspective*. West Sussex: Wiley & Sons.
- Brzustewicz, P. (2014). Rola współpracy z interesariuszami w realizacji koncepcji marketingu zrównoważonego. *Mark. Rynek*, 8, 46–52.
- Dahlstrom, R. (2011). *Green Marketing Management*. Mason: South-Western Cengage Learning.
- Elliott, J. (2013). *An introduction to sustainable development*. Fourth edition. New York: Routledge.
- Filser, M. (2003). Le marketing sensoriel: la quête de l'intégration théorique et managériale. *Rev. Fr. Mark.*, 194, 5–11.
- Gummesson, E. (1997). Relationship marketing as a paradigm shift: some conclusions from the 30R approach. *Manag. Decis.*, 35(4), 267–272.
- Hultén, B., Broweus, N., van Dijk, M. (2009). *Sensory Marketing*. London: Palgrave Macmillan.
- Kothari, A., Dawar, S. (2014). Sustainable Consumption: An Imperative for India, *Asian J. Res. Bus. Econ. Manag.*, 4(7), 53–61.
- Kramer, J. (2011). Konsumpcja – ewolucja ról i znaczeń. *Konsum. Rozw.*, 1, 5–15.
- Krishna, A. (2012). An integrative review of sensory marketing: engaging the senses to affect perception, judgment and behavior. *J. Consum. Psychol.*, 22(3), 332–351.

- McCarthy, E. J. (1960). *Basic Marketing: A Managerial Approach*. Homewood: Irwin.
- Mikolajuk, Z., Gar-On Yeh, A. (2000). *Sustainable Development and Decision Support Systems*. W: G. E. Kersten, Z. Mikolajuk, A. Gar-On Yeh (red.), *Decision Support Systems for Sustainable Development: A Resource Book of Methods and Applications* (s. 13–28). Norwell: Springer.
- Nasza odpowiedzialność 2013: Raport społecznej odpowiedzialności biznesu (2014). Energa S.A. Pobrano 12 grudnia 2014 z: http://grupa.energa.pl/Nasza_odpowiedzialnosc_2013.xml.
- Niedzielska, A. (2014). Marketing w świetle zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw. *Mark. Rynek*, 11, 213–219.
- Pabian, Ł. (2013). Działalność promocyjna w koncepcji sustainability. *Mark. Rynek*, 8, 12–17.
- Pine II, B. J., Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harv. Bus. Rev.*, 97–105.
- Raport odpowiedzialności społecznej Żywiec Zdrój S.A. 2009–2011 (2012). Żywiec Zdrój S.A. Pobrano 27 listopada 2014 z: http://www.zywiec-zdroj.pl/in/d791709d673ddd811b9d3e972b220c80_Raport_odpowiedzialnosc_spolecznej_Zywiec_Zdroj%20S.A.PDF.
- Rudawska, E. (2013). Marketing zrównoważony – nowe oblicze kapitalizmu? *Ekonomia*, 3(24), 75–88.
- Shabgou, M., Daryani, S. M. (2014). Towards the sensory marketing: stimulating the five senses (sight, hearing, smell, touch and taste) and its impact on consumer behavior. *Indian J. Fundam. Appl.*, 4, 573–581.
- Skowroński, A. (2006). Zrównoważony rozwój perspektywą dalszego postępu cywilizacji. *Probl. Ekorozw.*, 1(2), 47–57.
- Strange, T., Bayley, A. (2008). *Sustainable Development: Linking economy, society, environment*. Paris: OECD.